



कोशल राष्ट्रात राहणाच्या तीन लोकांना राजाचे शिपाई पकडून बंदिस्त करतात. तेव्हा एक स्त्री राजवाड्यासमोर म्हणते की, “मला आच्छादन द्या” अशी याचना करते. तेव्हा तिला राजाने आच्छादन देण्यास सांगितले. परंतु तीने ते नाकारून ‘मला स्वामीरूपी आच्छादन द्या’ असे म्हटले. राजाने तिला विचारले की, पकडलेल्या लोकांत तुझा पती, भाऊ व पुत्र यापैकी तू कोणाची इच्छा करतेस असे विचारले, तेव्हा ती म्हणाली की, महाराज मला भाऊ द्या. राजाने कारण विचारले तेव्हा तिने पती, मुलगा मिळणे सुलभ आहे, परंतु आईवडिल मृत पावल्यामुळे भाऊ मिळणे कठिण आहे म्हणून मला भाऊ द्या. राजाने तिच्या बुद्धिचातुर्यावर संतुष्ट होऊन त्या तिघांनाही बंदीतून सोडून दिले.

एकस्मिं हि समये कोसलरुद्रे तयो जना अञ्जतरस्मिं अटविमुखे कसन्ति। तस्मिं समये अन्तो अटवियं चोरा मनुस्से विलुम्पित्वा पलायिंसु। ते च चोरे परियेसित्वा अपस्सन्ता तं द्वाणं आगन्त्वा, “तुम्हे अटवियं विलुम्पित्वा, इदानि कस्सका विय होथाति, “ते चोरा इमे” ति बन्धिता, अनेत्वा, कोसलरञ्जो अदंसु। अथेका इत्थी आगन्त्वा, “अच्छादनं मे देथ, अच्छादनं मे देथा” ति परिदेवन्ती पुनप्पनं राजनिवेसनं परियाति। राजा तस्सा सद्दं सुत्वा, “गच्छथ, देहि इमिस्सा अच्छादनं” ति। मनुस्सा साटकं गहेत्वा अदंसु। सा तं दिस्वा, “नाहं एतं अवच्छादनं याचामी”, सामिकच्छादनं याचामी”ति आह। मनुस्सा गन्त्वा रञ्जो आरोचयिंसु “न किरेसा इदं अच्छादनं कथेति, सामिकच्छादनं कथेती”ति। अथ नं राजा पक्कोसापेत्वा, त्वं किर सामिकच्छादनं याचसी”ति पुच्छि। आम देव, इत्थिया हि सामिको अच्छादनं नाम, सामिकेहि असति सहस्समूलकं पि साटकं निवत्था इत्थी नग्गा येव नाम। इमस्स पनत्थस्स साधनत्थं-

“नग्गा नदी अनुदका, नगं रट्टं अराजकं।

इत्थी पि विधवा नग्गा, यस्सा पि दस भातरो”ति ॥

इदं सुत्तं आहरितब्बं ।

राजा तस्सा पसन्नो, “इमे ते तयो जना के होन्ती”ति पुच्छि। एको मे देव सामिको, एको भाता, एको पुत्तो ति। राजा “अहं ते तुट्ठी, इमेसु तीसु एकं देमि, कतरं इच्छसी?”ति पुच्छि। सा आह, “अहं देव जीवमाना एकं सामिकं लभिस्सामी, पुत्तं पि लभिस्सामी, येव, माता पितुनं मे मतत्ता भाता व दुल्लभो, भातरं मे देहि देवा” ति। राजा तुस्सित्वा, तयो पि विस्सज्जेसि। एवं तं एकिकं निस्साय ते तयो जना दुक्खतो मुत्ता। तं कारणं भिक्खुसंघे पाकटं जातं। अथेक दिवसं भिक्खू धम्मसभाय सन्निपतिता, “आवुसो एकं इत्थिं निस्साय तयो जना दुक्खतो मुत्ता”ति तस्सा गुणकथाय निसीदिसुं। सत्था आगत्वा, काय नुत्थ भिक्खवे एतरहि कथाय सन्निसिन्ना” ति पुच्छित्वा, “इमाय नामा” ति वुत्ते, “न भिक्खवे, एसा इत्थी इदानेव ते तयो जने दुक्खा मोचेति पुब्बे पि मोचेसि येवा” ति तत्त्वा अतितं आहरि।

अतीते वाराणसियं ब्रम्हदत्ते रज्जं कारेन्ते तयो जना अटविमुखे कसन्ती ति सब्बं पुरिमसदिसमेव। तदा पन रञ्जा, “तीसु जनेसु कं इच्छसी?” ति वुत्ते सा आह - “तयो पि दातुं न सक्कोथ देवा? “ति। आम, न सक्कोमी ति। सचे तयो दातुं न सक्कोथ भातरं मे देथा” ति। पुत्तं वा सामिकं वा गण्ह, किं ते भातरा ति च वुत्ता, “एते नाम देव सुलभा, माता पन दुल्लभो ति वत्त्वा इमं गाथमाह -

“उच्छङ्गे देव मे पुत्तो, पथे धावन्तिया पति।

तं च देसं न पस्सामि, यसो सोदरिय मानयेती” ति

राजा, “सच्चं एसा वदती” ति तट्टचित्तो तयो पि जने बन्धनागारतो आनेत्वा अदासि। सा तयो पि ते गहेत्वा गता।

जातकअट्टकथा - पठमो भागो
नवनालन्दा महाविहार - गन्थमाला

शब्दार्थ / सदृश

अटवि (स्त्री) – अरण्य, जंगल.
 अञ्जतरस्मिंह (पु.) – अन्यतर, दुसऱ्या.
 कसन्ति (स्त्री.) – शेती करतात.
 विलुम्पित्वा (कृ) – चोरून, लुटून.
 पलायिंसु (क्रि.) – पळून जातात.
 परियेसित्वा (स्त्री.) – शोधून.
 अपस्सन्ता (क्रि.) – न पाहता.
 ट्टानं – ठिकाण.
 आगम्म (पु.) – येणे.
 इमे (सर्वनाम) – ह्या.

अदसुं (क्रि.) – दिलेत.
 देथा (क्रि.) – द्यावेत.
 परिदेवन्ती (क्रि.) – रडणे, ओरडणे, आक्रोश करणे.
 परियाति (क्रि.) – चोहीकडे फिरणे.
 सहं (पु.) – शब्द, आवाज.
 इमिस्सा – ह्या.
 साटकं (नपु.) – भिक्खूचे वस्त्र.
 याचामि (नपु.) – मी याचना करतो.
 आरोचयिंसु (स्त्री.) – घोषणा केली जाणे.
 किरिसा (अव्य.) – वास्तविक.

अभ्यास h

सन्धि विग्रह –

अथेक दिवसं – अथ + एकदिवसं.
 इत्थीपि – इत्थी + अपि.
 बन्धनगारतो – बन्धन + आगरतो.
 गाथमाह – गाथं + आह.

रूपे ओळखा –

पलायिंसु, विलुम्पित्वा, गच्छथ, याचामि, लुभिस्सामि, दातुं.

जोड्या लावा –

‘अ’ गट	‘ब’ गट
१. चोरा मनुस्से	१. मे देथांति परिदेवन्ती
२. अच्छादनं	२. न सक्कोथ
३. सचे तयो दातुं	३. विलुम्पित्वा पलायिंसु
४. भिक्खू धम्मसभाय	४. निसीदिंसु
	५. सन्निपतिता

प्रश्न : राजसेवकांनी कोणाला व का पकडले ?

प्रश्न : स्त्रीने राजाला काय मागितले ?

प्रश्न : राजाने स्त्रीच्या कोणत्या बोलण्यावर संतुष्ट होऊन चोरांची सुटका केली ? ते पाठाच्या आधारे लिहा.

